

نگرش کشاورزان نسبت به خصوصی سازی کشاورزی

نرجس کابلی و غلامرضا پزشکی راد*

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی نگرش کشاورزان شمس آباد شهرستان دزفول در زمینه خصوصی سازی کشاورزی و موانع آن و همچنین تأثیر ویژگی های فردی و حرفه ای کشاورزان بر نگرش آن ها در این مورد پرداخته شده است. تحقیق حاضر با روش پیمایشی انجام گردیده، جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه کشاورزان شمس آباد (N=175) می باشد. تعداد نمونه مورد مطالعه با استفاده از جدول کرجسی و مورگان، 120 نفر برآورد شد (n=120). داده های پژوهش از طریق پرسشنامه جمع آوری و با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه 16 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. روایی پرسشنامه تحقیق با استفاده از نظرات جمعی از متخصصان ترویج و آموزش کشاورزی و کارشناسان اداره جهاد کشاورزی شهرستان دزفول و مرکز خدمات کشاورزی شمس آباد، پس از چند مرحله اصلاح و بازنگری مورد تأیید قرار گرفت. پایایی پرسشنامه نیز با انجام آزمون پیشاهنگ تعیین شد، برای انجام این کار تعداد 30 پرسشنامه توسط جامعه ای مشابه با جامعه تحقیق تکمیل گردید و سپس با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه 16 مقدار آلفای کرونباخ بین 0/82 تا 0/89 به دست آمد. نتایج به دست آمده بیانگر آن است که در بین کشاورزان پاسخگو، 21/1 درصد نسبت به خصوصی سازی کشاورزی نگرش نامطلوب و فقط 8 درصد پاسخگویان نگرش کاملاً مطلوبی نسبت به خصوصی سازی فعالیت های کشاورزی دارا می باشند. نتیجه تحلیل همبستگی مشخص نمود که بین میزان اراضی دیم کشاورزان با گرایش به خصوصی سازی کشاورزی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. این متغیر توانایی تبیین 0/18 از تغییرات گرایش نسبت به خصوصی سازی در بین کشاورزان را دارا می باشد.

طبقه بندی JEL: Q17, Q16, Q13

کلمات کلیدی: خصوصی سازی، کشاورزی، کشاورزان، شمس آباد.

مقدمه

گسترش و تعمیق مشارکت های مردمی، نیازمند سازماندهی، نهادسازی و ایجاد شرایط ساختاری مناسب است. با وجود آن که مشارکت الزاماً در چارچوب سازمان ها و تشکلهای صورت نمی گیرد، تشکلهای سازمان های مردمی آن را نهادینه می کنند. امروزه، ارتباط مردم با حکومت و دستگاه های دولتی و رشد مشارکت های هر چه بیشتر آنان از طریق نهادها و سازمان هایی صورت می گیرد که به سازمان های خصوصی معروف شده اند. ویژگی هایی نظیر نداشتن وابستگی به ساختار دیوانسالارانه و منابع عمومی دولت، داوطلبانه و دموکراتیک بودن، آن ها را از سازمان های دولتی، متمایز می کند. در حال حاضر سازمان های خصوصی به عنوان نهادها و مؤسساتی کارآمد و مکمل بخش دولتی در تأمین اهداف توسعه جایگاه ویژه ای یافته اند. این سازمان ها به دلیل مردمی بودنشان از نفوذ اجتماعی

* به ترتیب: دانشجوی کارشناسی ارشد و دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس تهران

قابل توجهی برخوردارند و این امتیازی است که دستگاه‌های دولتی به راحتی قادر به کسب آن نیستند (Norman uphoff et al., 2003).

در بسیاری از کشورها، بخش داوطلبانه با تأکید بر پروژه‌های خود، عوامل پیشرفت منطقه فعالیت خود را فراهم کرده اما کمتر توانسته است تجربیات خود را به روش خدمات‌رسانی دولتی یا سیاست‌گذاری‌ها تحمیل کند. بخش داوطلبانه نه تنها به لحاظ گستردگی خود، بلکه به دلیل ارتباط با بخش عمومی لازم است تأثیر مهمی در جامعه بگذارد. دلایل عمده تأثیرگذاری سازمان‌های خصوصی بر بخش اعظم جامعه را می‌توان در این عوامل بررسی کرد:

الف) آن‌ها نیرویی در جهت جامعه مدنی کثرت‌گرا و دموکراتیک هستند.

ب) این سازمان‌ها توان ویژه‌ای برای کاهش فقر و استقرار توسعه پایدار دارند.

ج) کارایی بخش عمومی را افزایش می‌دهند (Farrington, 2000).

سازمان‌های خصوصی می‌توانند از طریق بهبود توسعه مشارکتی سهم عمده‌ای در توسعه ملی داشته باشند. فعالیت یافتن ظرفیت بالقوه یک سازمان خصوصی، به پیشینه فعالیت‌های داوطلبانه و سطح تحصیلی اعضا و رهبران آن بستگی دارد. معمولاً تأسیس و رهبری سازمان‌های خصوصی بومی را کسانی صورت می‌دهند که تحصیلات دانشگاهی دارند (Clark, 2002).

بخش کشاورزی، یکی از منابع اصلی اشتغال زایی و تأمین درآمد در بسیاری از کشورهای جهان، به خصوص در کشورهای در حال توسعه به حساب می‌آید و در این زمینه، عهده دار تأمین امنیت و سلامت غذایی به عنوان هدف ملی می‌باشد. امروزه کشاورزی نه تنها به عنوان تأمین کننده نیازهای معیشتی مردم، بلکه به عنوان زمینه‌ای مناسب در جهت تأمین و تولید کالاهای صادراتی به منظور تأمین ارز و سامان دهی امور اقتصادی، به عنوان بخشی تجاری در اقتصاد جهانی چه برای کشورهای کم درآمد و چه برای کشورهای پردرآمد عمل می‌کند. به دلیل اهمیت بخش کشاورزی، انجام تحولات سازنده در راستای حصول پایدار اهداف برشمرده شده در این بخش مورد توجه همگان است (Sanis, 2005).

در خصوص اهمیت و جایگاه بخش کشاورزی باید یادآور شد که این بخش در همه کشورهای در حال توسعه یک بخش غالب در کل اقتصاد به حساب می‌آید. نظام ترویج به عنوان زیربنای توسعه در بخش کشاورزی و روستایی باید همواره با مردم و برای مردم تلاش کند به همین دلیل، جلب و توسعه مشارکت‌های مردمی در فرایند ترویج کشاورزی، یک هدف زیربنایی در بخش کشاورزی قلمداد می‌شود. در این راستا، تقویت و توسعه نظام اداری-اجرایی محلی و بومی یک ابزار مهم در دست بخش کشاورزی به حساب می‌آید که این بخش را در جهت نیل به اهداف توسعه یاری می‌کند. تشکیل سازمان‌های مردمی غیردولتی در مناطق روستایی، سازوکار مؤثر در راستای توسعه منابع انسانی و توسعه اجتماعی در این مناطق به حساب می‌آیند که در نهایت موجب افزایش کارایی و بهره‌وری در عرصه تولید شده و راه رسیدن به توسعه اقتصادی را تسهیل و تسریع می‌کند. در ضمن این‌گونه سازمان‌ها به ابزاری مهم، کارآمد و اثربخش در راستای اجرای سیاست‌های توسعه‌ای دولتی تبدیل خواهند شد و با کارکردهای مختلف خود در عرصه‌های گوناگون و متنوع می‌توانند یک الگوی تکاملی را در مناطق روستایی خلق نموده و در راستای پویایی اجتماعی، به نهادهای قدرتمند تبدیل شده و در عرصه سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها، سهمی بیشتر و نقشی مهم‌تر بر عهده بگیرند (امیرانی و ظریفیان، ۱۳۸۲).

بسیاری از کشورها دریافته‌اند که برای مقابله با چالش‌های جدید بخش کشاورزی به یک نظام کشاورزی کارآمد نیاز دارند. به‌رغم تحولات زیاد در بخش‌های روستایی و کشاورزی هنوز معیشت تعداد قابل توجهی از فقرا به کشاورزی وابسته است. از حدود ۷۲۰ میلیون فقیر شناسایی شده توسط بانک جهانی در اواخر هزاره دوم، ۷۵ درصد در مناطق روستایی زندگی می‌کنند؛ بنابراین توسعه کشاورزی از طریق بهبود بهره‌وری، یکی از راهبردهای مهم فقرزدایی است. امروزه مبحثی جدی و فراگیر بین سیاستمداران جهان در

زمینه اصلاح نقش و جایگاه دولت و ایجاد توازن منطقی بین فعالیت‌ها و مسئولیت‌های بخش خصوصی و دولتی وجود دارد. بر این اساس دولت باید در ایجاد یک محیط سیاسی مطلوب و تدوین و تنظیم مقررات و قوانین مناسب، تمرکز نموده و سایر فعالیت‌هایی را که توسط بخش خصوصی قابل اجراست به این بخش واگذار نماید و در آن‌ها نقش مستقیم ایفا نکند، این امر موجب تأکید بر کاهش و محدود کردن مداخله‌ها و هزینه‌های دولت در همه بخش‌ها از جمله کشاورزی شده است، در این شرایط است که در بسیاری از حیطه‌ها، زمینه برای فعالیت بخش خصوصی فراهم می‌گردد. امروزه در بسیاری زمینه‌ها که امکان حضور مؤثر و فعال بخش خصوصی فراهم است، دخالت توسط دولت چندان ضروری نیست (فمی و همکاران، ۱۳۸۷).

به دلیل کمبود بودجه و سایر محدودیت‌ها، کارایی نظام‌های کشاورزی که عرضه خدمات آن‌ها در انحصار دولت است در بسیاری از کشورها پایین آمد و این باعث گردید که در سطح بین‌المللی یک دیدگاه غالب در خصوص اینکه انحصار دولت در عرضه خدمات کشاورزی نه مطلوب و نه پایدار است، به وجود آید. ایجاد تغییر و تحولاتی در نقش دولت و توسعه مشارکت مردم، مواردی هستند که از دهه ۱۹۸۰ برای بهبود این شرایط مورد توجه قرار گرفتند (Farrington, 1998).

تجارب موجود نشان می‌دهد که بخش‌های کشاورزی کاملاً تجاری یا خصوصی شده در میان کشاورزان بزرگ و تجاری و برای محصولات زراعی با ارزش اقتصادی بالا می‌تواند اثربخش واقع شود. تعیین ساختار پرداخت هزینه‌ها نیازمند تمرکززدایی است و به عوامل اجتماعی-اقتصادی بخش کشاورزی، تعداد نهاده‌های شرکت‌کننده و سهم آن‌ها در پرداخت هزینه‌ها در کنار بخش دولتی وابسته است (Kidd, 1998).

Jiggins, et al. (2004) معتقدند سازمان‌های غیردولتی و بخش خصوصی به نوعی در استفاده از ابتکارات ایجاد شده در نظام‌های کشاورزی دولتی و عمومی پیشگام هستند، این‌گونه سازمان‌های غیردولتی و خصوصی جهت کسب اطمینان از اینکه اطلاعات، برنامه‌های آموزشی و فناوری‌های جدید و پیشرفته به‌درستی و به‌موقع در اختیار کشاورزان قرار می‌گیرد به خوبی به ایفای نقش رهبری پرداخته و در تمامی موارد و به‌طور مداوم هدایت و کنترل این‌گونه منابع اطلاعاتی را برای آنان بر عهده دارند و همان‌گونه که مشاهده می‌شود خدمات این بخش‌ها در هر دو بعد کمی و کیفی افزایش داشته است. در واقع با حمایت از تلاش‌های دولتی، در پی پر کردن شکاف‌های موجود در قابلیت‌ها و کاستن از مخارج نظام‌های دولتی هستند.

Baxter (1987) عقیده دارد به همان اندازه که بخش کشاورزی دولتی برای کشاورزان مفید است، به همان اندازه نیز کشاورزی خصوصی برای آن‌ها سودمند می‌باشد.

ایران نیز با در نظر گرفتن تمام این موارد دست به اقداماتی در راستای خصوصی سازی زده است. فمی و همکاران (۱۳۸۷)، در مورد شکل‌گیری خصوصی سازی در ایران اشاره کرده اند که بعد از وقوع انقلاب در ایران و خروج تعدادی از سرمایه‌گذاران و صاحبان صنایع خصوصی و همچنین قوت گرفتن نقش دولت در صحنه‌های اقتصادی به دلیل بروز جنگ تحمیلی، دولتی شدن اقتصاد تقویت شد و نسبت به گذشته گسترش بیشتری یافت؛ اما در اوایل دهه ۱۹۶۰ با آشکار شدن ضعف عملکرد و کارایی ضعیف بنگاه‌های اقتصادی دولتی، اندیشه خصوصی‌سازی در کشور مطرح گردید ولی شرایط جنگی مانع از اعلام آن به‌عنوان یک سیاست ملی شد. با اتمام جنگ و آغاز اولین برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور (سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۲) در دوران بعد از انقلاب اسلامی، برنامه اصلاحات اقتصادی از جمله خصوصی‌سازی واحدهای در تملک دولت، در رأس سیاست‌های ملی قرار گرفت و اجرای برنامه خصوصی‌سازی در ایران، براساس تصویب‌نامه هیئت وزیران در تاریخ ۱۳۷۰/۲/۲۹ آغاز شد و به مرور بخش‌های گوناگونی را دربرگرفت. استان خوزستان با توجه به وسعت کشاورزی و تولید متنوع محصولات زراعی و باغی نقش مهم و اساسی در تأمین و تولید محصولات کشاورزی و امنیت غذایی کشور دارد و سهم عمده‌ای از تولید ناخالص ملی را به خود اختصاص داده است. شهرستان دزفول

به دلیل دارا بودن قابلیت فراوان و مناطق مستعد جهت تولید انواع محصولات باغی، زراعی، دامی، شیلات، صنایع تبدیلی و سایر فرآورده های کشاورزی از اهمیت ویژه ای در کشور برخوردار است. با توجه به استعدادهای منطقه شمس آباد شهرستان دزفول در بخش کشاورزی و با توجه به اهمیت و نقش خصوصی سازی فعالیت های کشاورزی همانطور که پیش تر ذکر شد، تاکنون تحقیقاتی در خصوص زمینه یابی فعالیت های کشاورزی در این منطقه از جنبه های مختلف صورت نگرفته است. تحقیق حاضر با بررسی ویژگی های فردی و حرفه ای کشاورزان منطقه شمس آباد دزفول و بررسی میزان گرایش کشاورزان به خصوصی سازی فعالیت های کشاورزی و دیدگاه آنها در خصوص موانع خصوصی سازی و همچنین تعیین اولویت های واگذاری فعالیت های مختلف کشاورزی به بخش خصوصی از دیدگاه کشاورزان سعی دارد تا کمکی به مسئولین جهت حذف موانع موجود بر سر راه خصوصی سازی فعالیت های کشاورزی و عوامل منفی و مخرب مؤثر و تعیین اولویت های واگذاری فعالیت های کشاورزی به بخش خصوصی با توجه به شرایط موجود در جهت حفظ موقعیت و مقام این منطقه در تولیدات کشاورزی در استان و کشور نماید.

منطقه مورد مطالعه

شهرستان دزفول از دو بخش مرکزی و سردشت تشکیل گردیده است. بخش مرکزی دزفول شامل دهستان های شمس آباد، بنوار، قبله ای، شمعون و شرقی و بخش سردشت شامل دهستان های شهی، سردشت، لیوس و میانکوه می باشد. در این میان از لحاظ گستردگی کشاورزی بخش مرکزی به خصوص منطقه شمس آباد از مناطق دیگر وسیع تر می باشد. بنابراین این منطقه از اهمیت بیشتری در بررسی جهت رسیدن به اهداف تحقیق، برخوردار است.

رستنی ها: از درختان گز، کنار، کیکم، بادام کوهی و ارزن و از گیاهانی که کاربرد دارویی و صنعتی دارند بومادران، درمنه و گون کتیرا در نقاط مختلف به ویژه در نواحی شمال خاوری شهرستان می روید. همچنین پوشش گیاهی جهت چرای دام در حد ضعیف موجود می باشد.

وضع اقتصادی: اساس اقتصاد شهرستان دزفول بر کشاورزی، دامداری و صنایع کارخانه ای استوار گردیده است. کشاورزی که در رده بالایی از تولید قرار گرفته، شغل اصلی اهالی دزفول بشمار می رود. وجود رودخانه های مهمی از قبیل دز و کرخه و دشت حاصلخیز دزفول باعث گردیده که انواع مختلف تولیدات کشاورزی از قبیل گندم، جو، برنج، بنشن، نباتات علوفه ای، پنبه، تره بار، چغندر قند و نیشکر و باغداری شامل مرکبات مختلف به خصوص پرتقال و نارنج در این ناحیه به دست می آید. نوع کشت غالباً آبی است و روش کشت به دو صورت مکانیزه و نیمه مکانیزه انجام می شود. دامداری نیز در این منطقه بسیار فعال بوده و شامل پرورش گوسفند، گاو، گاو میش، شتر و انواع طیور بومی می باشد.

آب و هوا: هوای دزفول گرم و خشک بوده. میزان باران سالیانه دزفول به طور متوسط به ۲۱۰ میلی متر می رسد. آب کشاورزی از رودخانه دز و تحت شبکه آبیاری دز انجام می گیرد. آب آشامیدنی شهر دزفول از ۱۱ حلقه چاه ژرف تامین می گردد که از لحاظ کیفیت بسیار مرغوب بوده و در حین پمپاژ کلریزه هم می شود (مؤسسه دزفول شناسی، ۱۳۹۰).

شکل ۱. موقعیت شهرستان دزفول در استان خوزستان

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی است که به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه کشاورزان شمس‌آباد شهرستان دزفول ($N=175$) می‌باشد. در این تحقیق از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. حجم نمونه با استفاده از جدول Krejcie and Morgan (1970) ۱۲۰ نفر برآورد گردید.

ابزار مورد استفاده در این تحقیق برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات مربوط به نگرش کشاورزان شمس‌آباد، پرسشنامه بود که در قالب چهار بخش طراحی گردید. بخش اول شامل سئوالاتی در زمینه نگرش کشاورزان نسبت به خصوصی سازی فعالیت های کشاورزی بود که از ۱۵ گویه در قالب طیف لیکرت ۵ قسمتی (۱= کاملاً مخالفم، ۲= مخالفم، ۳= بی نظرم، ۴= موافقم و ۵= کاملاً موافقم) استفاده گردید. بخش دوم پرسشنامه در زمینه واگذاری برخی فعالیت‌های کشاورزی به بخش خصوصی در قالب ۱۲ گویه بود. برای سنجش این عوامل کشاورزان گویه‌های مورد نظر را با توجه به اهمیت هر کدام، از عدد ۰ تا ۱۰ امتیازدهی نمودند. در بخش سوم نگرش پاسخگویان نسبت به موانع خصوصی سازی کشاورزی در قالب ۹ گویه با طیف چهار قسمتی (۱= کاملاً مخالفم، ۲= مخالفم، ۳= موافقم و ۴= کاملاً موافقم) بررسی گردید. در نهایت بخش چهارم پرسشنامه شامل سئوالاتی بود برای مشخص شدن ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای کشاورزان منطقه مورد مطالعه. روایی پرسشنامه تحقیق با استفاده از نظرات جمعی از متخصصان ترویج و آموزش کشاورزی و کارشناسان اداره جهاد کشاورزی شهرستان دزفول و مرکز خدمات کشاورزی شمس‌آباد، پس از چند مرحله اصلاح و بازنگری مورد تأیید قرار گرفت. اعتبار پرسشنامه نیز با انجام آزمون پیشاهنگ تعیین شد، برای انجام این کار تعداد ۳۰ پرسشنامه توسط جامعه‌ای مشابه با جامعه تحقیق تکمیل گردید و سپس با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۱۶ مقدار آلفای کرونباخ بین ۰/۸۲ تا ۰/۸۹ به دست آمد.

در پژوهش حاضر، داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در بخش آمار توصیفی به بررسی و تجزیه و تحلیل وضعیت و ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای کشاورزان شمس‌آباد پرداخته شد. همچنین جهت توصیف پراکندگی نگرش کشاورزان نسبت به خصوصی سازی فعالیت های کشاورزی، با توجه به اینکه پاسخ‌ها در دامنه بین ۱ (کاملاً مخالفم)

و ۵ (کاملاً موافقم) قرار داشتند، میزان نگرش با استفاده از فرمول فاصله انحراف معیار از میانگین (ISDM) ۱ به شرح ذیل به چهار طبقه تقسیم شد (پزشکی راد و نعیمی، ۱۳۸۹).

A= نگرش ضعیف: $A < \text{Mean} - \text{Sd}$

B= نگرش متوسط: $\text{Mean} - \text{Sd} < B < \text{Mean}$

C= نگرش خوب: $\text{Mean} < C < \text{Mean} + \text{Sd}$

D= نگرش عالی: $\text{Mean} + \text{Sd} < D$

انحراف معیار: Sd ، میانگین: Mean

همچنین در بخش آمار توصیفی به بررسی و اولویت‌بندی واگذاری برخی فعالیت‌های کشاورزی به بخش خصوصی و توزیع فراوانی موانع خصوصی‌سازی کشاورزی از دیدگاه کشاورزان منطقه مورد مطالعه پرداخته شد. در بخش آمار استنباطی جهت تعیین رابطه بین متغیرهای شخصی و حرفه‌ای کشاورزان (سن، تحصیلات، سابقه کار کشاورزی، وضعیت مالکیت، میزان اراضی دیم و اراضی آبی) با گرایش به خصوصی‌سازی، از آزمون‌های پی‌رسون و اسپیرمن استفاده گردید. کلیه محاسبات آماری با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۱۶ انجام گرفته است.

نتایج و بحث

ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای کشاورزان

نتایج بررسی اطلاعات فردی کشاورزان مورد نظر ($n=120$) مشخص نمود که ۱۰۵ نفر از کشاورزان پاسخگو (۸۷/۶ درصد) را مردان کشاورز بهره‌بردار و ۱۵ نفر (۱۲/۴ درصد) را زنان کشاورز بهره‌بردار تشکیل می‌دادند. یافته‌های حاصل از این تحقیق نشان داد که میانگین سنی کشاورزان پاسخگو حدود ۴۱ سال (میانگین ۴۰/۹ و انحراف معیار ۱۲/۵۲) می‌باشد که کمترین سن پاسخگویان ۲۰ و بیشترین سن ۷۳ سال بوده است. کمترین تعداد اعضای خانوار در بین کشاورزان پاسخگو ۳ نفر و بیشترین تعداد ۱۲ نفر می‌باشد. تعداد اعضای خانوار حدود نیمی از کشاورزان بین ۵-۸ بود (۴۹/۱ درصد) و میانگین تعداد اعضای خانوار ۵/۳۴ به دست آمد. از لحاظ سابقه کار کشاورزی، ۶/۷ درصد از پاسخگویان بین ۱۰ تا ۲۰ سال، ۲۰ درصد بین ۲۱ تا ۳۰ سال، ۳۷/۵ درصد بین ۳۱ تا ۴۰ سال و ۲۶/۶ درصد بین ۴۱ تا ۵۰ سال و ۹/۲ درصد بین ۵۱ تا ۶۰ سال سابقه کار کشاورزی دارند. کمترین سابقه کار کشاورزی پاسخگویان ۱۰ سال و بیشترین ۵۵ سال می‌باشد، میانگین سابقه کار کشاورزی پاسخگویان ۳۴/۱ سال بوده است. کمترین مساحت اراضی دیم کشاورزان پاسخگو ۵ هکتار و بیشترین ۱۵ هکتار با میانگین ۷/۷ هکتار است. کمترین مساحت اراضی آبی کشاورزان پاسخگو ۰/۵ هکتار و بیشترین ۶ هکتار است. میانگین اراضی آبی آنان نیز معادل ۱/۲ هکتار می‌باشد. میانگین سطح زیر کشت ۷/۵ هکتار بود که بیشترین سطح زیر کشت ۳۵ و کمترین سطح زیر کشت ۰/۱۵ هکتار می‌باشد. از لحاظ میزان تحصیلات، بیش از سه چهارم افراد زیر دیپلم و مابقی آن‌ها میزان تحصیلاتشان بالای دیپلم بود. بیش از دوسوم کشاورزان شغل دوم نداشتند (۷۷/۴ درصد) و کمتر از یک سوم دارای شغل دوم بودند (۲۲/۶ درصد). بیش از نیمی از افراد نظام بهره‌برداریشان از نوع ملکی (شخصی) بود (۵۳ درصد) و مابقی افراد نظام بهره‌برداریشان از نوع استیجاری (۳۴/۳ درصد) و واگذاری اجاره به شرط تملیک (۱۲/۷ درصد) بود.

¹ Interval of Standard Deviation from the Mean

نگرش کشاورزان نسبت به خصوصی سازی فعالیت‌های کشاورزی

به منظور تعیین نگرش کشاورزان نسبت به خصوصی سازی فعالیت‌های کشاورزی، از طیف لیکرت پنج قسمتی (کاملاً مخالفم، مخالفم، بی نظرم، موافقم و کاملاً موافقم) استفاده گردید. یافته‌های حاصل از پژوهش نشان داد که ۲۱/۱ درصد از کشاورزان پاسخگو نسبت به خصوصی سازی کشاورزی نگرش نامطلوب و بیش از نیمی از آن‌ها (۶۱/۵ درصد) از نگرش بینابینی در این زمینه برخوردارند و فقط ۸ درصد پاسخگویان نگرش کاملاً مطلوبی نسبت به خصوصی سازی فعالیت‌های کشاورزی دارا می‌باشند (جدول ۱).

جدول (۱) نگرش کشاورزان به خصوصی سازی (n= ۱۲۰)

سطح نگرش	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
ضعیف	۲۸	۲۱/۱	۲۱/۱
متوسط	۷۶	۶۱/۵	۸۲/۶
خوب	۷	۹/۴	۹۲
عالی	۹	۸	۱۰۰
جمع کل	۱۲۰	۱۰۰	-

واگذاری برخی فعالیت‌های کشاورزی به بخش خصوصی

کشاورزان پاسخگو، براساس تجارب پیشین خود و با توجه به زمینه موجود در منطقه، نگرش خود را در خصوص واگذاری برخی فعالیت‌های کشاورزی به بخش خصوصی اظهار داشتند. به منظور سنجش نگرش کشاورزان نسبت به واگذاری برخی فعالیت‌های کشاورزی به بخش خصوصی، ۱۲ سؤال بسته پرسیده شد که کشاورزان دیدگاه خود را به صورت امتیازدهی از عدد ۰ تا ۱۰ بیان نمودند.

یافته‌های حاصل از تحقیق در این قسمت نشان می‌دهد که ارائه خدمات فنی و مشاوره‌ای با میانگین ۶/۷۷ و فرآوری محصولات کشاورزی با میانگین ۶/۴۵ رتبه اول و دوم را به عنوان اولویت‌های واگذاری به بخش خصوصی از دیدگاه کشاورزان به خود اختصاص دادند. این بیانگر اهمیت ارائه خدمات فنی و مشاوره‌ای به کشاورزان و واگذاری این فعالیت به بخش‌های خصوصی در کنار بخش‌های دولتی می‌باشد. همچنین برگزاری کلاس‌های آموزشی با میانگین ۵/۱۹ و بسته‌بندی محصولات با کمترین میانگین (۵/۰۷) آخرین رتبه‌ها را از دیدگاه کشاورزان به خود اختصاص دادند (جدول ۲).

جدول (۲) توزیع فراوانی میزان موافقت کشاورزان با واگذاری برخی فعالیت‌ها به بخش خصوصی (n=۱۲۰)

اولویت	میانگین*	گویه
۱	۶/۷۷	ارائه خدمات فنی و مشاوره‌ای
۲	۶/۴۵	فراوری محصولات
۳	۶/۴۲	کنترل علف‌های هرز و مبارزه با آفات
۴	۶/۴۴	مکانیزاسیون فعالیت‌های کشاورزی
۵	۵/۹۲	بیمه محصولات کشاورزی
۶	۵/۸۷	پوشش انهار
۷	۵/۷۰	توزیع نهال و بذر
۸	۵/۶۳	فعالیت‌های آبیاری و زهکشی
۹	۵/۵۵	بازاریابی محصولات
۱۰	۵/۲۰	ارائه تسهیلات و اعتبارات بانکی
۱۱	۵/۱۹	برگزاری کلاس‌های آموزشی-ترویجی
۱۲	۵/۰۷	بسته‌بندی محصولات

* مقیاس سنجش: امتیازدهی از ۰ تا ۱۰

موانع خصوصی‌سازی کشاورزی از دیدگاه کشاورزان

در راستای خصوصی‌سازی کشاورزی، موانع متعددی وجود دارد که این عوامل در هر شرایطی متفاوت خواهند بود؛ بنابراین جهت آگاهی یافتن از دیدگاه کشاورزان محدوده تحقیق در زمینه فوق ۹ سؤال بسته با طیف چهار قسمتی (۱= کاملاً مخالفم، ۲= مخالفم، ۳= موافقم و ۴= کاملاً موافقم) پرسیده شد. نتایج این تجزیه و تحلیل مشخص نمود که کشاورزان منطقه، گویه تمایل بخش خصوصی به کسب سود و عدم توجه به کیفیت با میانگین ۳/۱۶ را به عنوان مهم‌ترین مانع در راستای خصوصی‌سازی فعالیت‌های کشاورزی عنوان نمودند، بعد از آن سطح پایین درآمد کشاورزان با میانگین ۳/۱۲ به عنوان رتبه دوم از موانع خصوصی‌سازی کشاورزی انتخاب شد. همچنین عامل عدم آگاهی کشاورزان از مزایای بخش خصوصی با میانگین ۲/۷۵ و تعداد کم مروجان با میانگین ۲/۶۱ رتبه‌های آخر را از موانع خصوصی‌سازی کشاورزی به خود اختصاص دادند. در این خصوص کشاورزان معتقد بودند که آن‌ها از مزایای بخش‌های خصوصی تا حدودی مطلع هستند ولی مواردی همچون تمایل بخش خصوصی به کسب سود و عدم توجه به کیفیت به عنوان مانعی در جهت پذیرش خصوصی‌سازی در بین کشاورزان می‌باشد (جدول ۳).

جدول (۳) توزیع فراوانی موانع خصوصی سازی از دیدگاه کشاورزان (n=120)

اولویت	میانگین*	بسیار موافق	موافق	مخالف	بسیار مخالف	فراوانی	گویه‌ها
۱	۳/۱۶	۳۸	۶۰	۱۶	۲	فراوانی درصد	تمایل بخش خصوصی به کسب سود و عدم توجه به کیفیت
		۳۲/۷	۵۱/۷	۱۳/۸	۱/۷		
۲	۳/۱۲	۴۶	۴۸	۱۶	۸	فراوانی درصد	سطح پایین درآمد کشاورزان
		۳۸/۹	۴۰/۷	۱۳/۵	۶/۸		
۳	۲/۹۳	۳۴	۵۲	۲۲	۱۰	فراوانی درصد	توزیع نابهنگام نهاده‌ها نظیر کود، بذر، سم و غیره
		۲۸/۸	۴۴/۱	۱۸/۶	۸/۵		
۴	۲/۹۲	۲۶	۶۴	۲۰	۸	فراوانی درصد	عدم ثبات قیمت
		۲۲/۱	۵۴/۲	۱۶/۹	۶/۸		
۵	۲/۸۹	۳۰	۵۰	۲۶	۸	فراوانی درصد	شرایط سخت پرداخت تسهیلات و اعتبارات بانکی
		۲۶/۳	۴۳/۸	۲۲/۸	۷/۱		
۶	۲/۷۹	۱۶	۶۴	۳۲	۴	فراوانی درصد	کمبود اجرای کلاس‌های آموزشی و ترویجی
		۱۳/۸	۵۵/۲	۲۷/۶	۳/۴		
۷	۲/۷۶	۲۲	۵۶	۳۰	۱۰	فراوانی درصد	سطح تحصیلات کشاورزان
		۱۸/۶	۴۷/۴	۲۵/۴	۸/۵		
۸	۲/۷۵	۱۲	۷۴	۲۲	۱۰	فراوانی درصد	عدم آگاهی کشاورزان از مزایای بخش خصوصی
		۱۰/۲	۶۲/۷	۱۸/۶	۸/۵		
۹	۲/۶۱	۸	۶۴	۳۲	۱۰	فراوانی درصد	تعداد کم مروجان
		۶/۹	۵۶/۱	۲۸/۱	۸/۸		

*مقیاس سنجش: ۱= بسیار مخالفم، ۲= مخالفم، ۳= موافقم، ۴= بسیار موافقم

همبستگی متغیرهای فردی و حرفه ای کشاورزان با نگرش به خصوصی سازی

به منظور اندازه گیری ارتباط آماری بین متغیرهای مستقل تحقیق با نگرش کشاورزان نسبت به خصوصی سازی فعالیت‌های کشاورزی از ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شد. یافته‌های حاصله حاکی از آن است که بین گرایش به خصوصی سازی کشاورزی در بین کشاورزان با ویژگی‌های شخصی متفاوت مانند: سن، تحصیلات، وضعیت مالکیت و میزان اراضی آبی با نگرش کشاورزان نسبت به خصوصی سازی فعالیت‌های کشاورزی، در سطح ۵ درصد معنی دار نیست ($P < 0/05$). بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان ادعان نمود که بین متغیرهای مذکور و گرایش به خصوصی سازی کشاورزی، رابطه معنی داری وجود ندارد.

ضریب همبستگی پیرسون محاسبه شده برای سابقه کار کشاورزی کشاورزان معادل $r = 0.268$ است که در سطح ۵ درصد معنی‌دار می‌باشد ($P = 0.016$). بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان قضاوت کرد که بین سابقه کار کشاورزی کشاورزان و نگرش آن‌ها به سمت خصوصی‌سازی فعالیت‌های کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. ضریب پیرسون متغیر میزان اراضی دیم کشاورزان معادل $r = 0.387$ است که در سطح ۱ درصد معنی‌دار می‌باشد ($P = 0.0002$) بدین معنی که با احتمال ۹۹ درصد می‌توان قضاوت نمود که بین میزان اراضی دیم کشاورزان و نگرش آن‌ها به خصوصی‌سازی فعالیت‌های کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. یافته‌های این قسمت بیانگر آن است که هر چه سابقه کار کشاورزی کشاورزان و تجربه کاری آن‌ها و همچنین میزان اراضی دیم کشاورزان بیشتر باشد نگرش آن‌ها به سمت خصوصی‌سازی فعالیت‌های کشاورزی افزایش می‌یابد (جدول ۴).

جدول (۴) رابطه متغیرهای مستقل تحقیق نسبت به خصوصی‌سازی فعالیت‌های کشاورزی از دیدگاه کشاورزان ($n=120$)

متغیر	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
سن	-۰/۰۳۱	۰/۷۳۵
تحصیلات	۰/۰۲۹	۰/۷۴۹
سابقه کار کشاورزی	۰/۲۶۸*	۰/۰۱۶۰
وضعیت مالکیت	-۰/۱۳۵	۰/۳۱
میزان اراضی دیم	۰/۳۸۷**	۰/۰۰۰۲
میزان اراضی آبی	-۰/۰۲۳	۰/۸۰۲

* $P \leq 0.05$

** $P \leq 0.01$

تحلیل رگرسیون

در این تحقیق به منظور تعیین عوامل موثر بر نگرش کشاورزان به خصوصی‌سازی فعالیت‌های کشاورزی، از رگرسیون چندگانه به روش گام به گام استفاده شد. پس از وارد کردن متغیرهایی که همبستگی معنی‌داری با متغیر وابسته تحقیق (نگرش کشاورزان نسبت به خصوصی‌سازی کشاورزی) داشتند معادله تا یک گام پیش رفت و طی یک مرحله متغیر میزان اراضی دیم کشاورزان وارد معادله شد. بر اساس یافته‌ها، متغیر میزان اراضی دیم کشاورزان قادرست حدود ۱۸ درصد ($R^2 = 0.180$) تغییرات متغیر وابسته (نگرش کشاورزان نسبت به خصوصی‌سازی فعالیت‌های کشاورزی) را تبیین نمایند، به عبارتی می‌توان بیان نمود که ۱۸ درصد تغییرات در نگرش کشاورزان نسبت به خصوصی‌سازی کشاورزی (گرایش مثبت یا منفی) به میزان اراضی دیم آن‌ها مربوط می‌شود و ۸۲ درصد مابقی وابسته به عوامل دیگری است (جدول ۵ و ۶).

به طور کلی معادله رگرسیون حاصل از این تحلیل به صورت زیر است:

$$Y = \text{constant} + a(x_1)$$

$$Y = 1/325 + 0/81x_1$$

جدول (۵) ضریب رگرسیون، ضریب تبیین، ضریب تبیین تعدیل شده و خطای استاندارد

SE	ضریب تبیین تعدیل شده	ضریب تبیین	ضریب رگرسیون
۰/۶۰۳۴	۰/۱۸۰	۰/۱۸۶	۰/۴۳۲

جدول (۶) نتایج مدل نهایی تحلیل رگرسیون

Sig.	Beta	Std.Error	B	متغیر
۰/۰۰۰	-	۰/۱۵۹	۱/۳۲۵	ضریب ثابت
۰/۰۰۰	۰/۴۳۲	۰/۱۵۶	۰/۸۱۰	میزان اراضی دیم

نتیجه گیری

امروزه یکی از عمده ترین تحولات چالش برانگیز در زمینه کشاورزی، بحث خصوصی سازی می باشد. کشاورزی دولتی، به لحاظ محدودیت های مالی و تحت پوشش قرار نگرفتن تعداد زیادی از مخاطبان روستایی، مورد انتقاد قرار گرفته، به همین دلیل، بعضی از فعالیت های کشاورزی به بخش خصوصی واگذار شده است.

منظور از خصوصی سازی، کاستن بار دستگاه دولتی در انجام فعالیت ها و واگذاری هر چه سریع تر عوامل تولید و عملیات اجتماعی و اقتصادی به بخش خصوصی می باشد. در واقع خصوصی سازی یکی از گزینه های اساسی تعدیل ساختاری است که در جهان به ویژه در مواجهه با بحران اقتصادی به عنوان یک روش عمومیت یافته پذیرفته شد و اگرچه نوساناتی در برداشته، اما بیشتر کشورها جهت اصلاح نظام اقتصادی آن را پیاده نموده اند. با توجه به بررسی های انجام شده در گروه دست اندرکاران ترویج کشاورزی از لحاظ جنسیت ۹۵/۷ درصد از مجموع کل افراد پاسخگو مرد و ۴/۳ درصد زن بودند (اشرفی، ۱۳۸۳)؛ که این نتیجه بیانگر آن است که بیشتر جامعه آماری مرد بوده و متأسفانه زنان در این خصوص نادیده گرفته شده اند. این مورد در محدوده تحقیق حاضر نیز مشاهده شد. بنابراین لازم است مسئولان و برنامه ریزان مربوطه این امر را مورد توجه قرار دهند تا با استفاده از زنان در انجام فعالیت های مختلف کشاورزی، پوشش خدماتی برای زنان که می توانند از عناصر مؤثر فعالیت های کشاورزی باشند، بهبود یابد.

نتایج تحقیق حاضر نشان داد که ۲۱/۱ درصد از کشاورزان پاسخگو نسبت به خصوصی سازی کشاورزی نگرش نامطلوب و فقط ۸ درصد پاسخگویان نگرش کاملاً مطلوبی نسبت به خصوصی سازی فعالیت های کشاورزی دارا می باشند، در حالیکه نتایج مطالعات هانچینال و دیگران در هند، به گفته فمی و همکاران (۱۳۸۷)، حاکی از آن است که ۷۶/۶ درصد کشاورزان نگرش مطلوبی درباره خصوصی سازی دارند و فعالیت های شرکت های تولید بذر در منطقه مورد مطالعه، شرایط اقتصادی- اجتماعی کشاورزان را بهبود بخشیده است، حدود ۹۰ درصد کشاورزان در زمینه تولید بذر، ۵۷ درصد در زمینه فناوری آبیاری، ۵۷ درصد در زمینه تولید گل و ۵۵ درصد در زمینه تولیدات باغی و ۵۲ درصد در زمینه سبزیکاری مایل به پرداخت هزینه های خدمات فنی دریافتی هستند.

همان طور که می دانیم، در راستای خصوصی سازی کشاورزی موانع گوناگونی وجود دارد. در این تحقیق برای تعیین موانع خصوصی سازی کشاورزی با ذکر چندین مورد، گزینه تمایل بخش خصوصی به کسب سود و عدم توجه به کیفیت، به عنوان اولویت اول مطرح شد. از آنجا که وجود موانع فوق از گرایش مخاطبان به خصوصی سازی کشاورزی در منطقه می کاهد، لازم و ضروری به نظر

می‌رسد که با توجه آنان از نظر کارایی خدمات مختلف کشاورزی در افزایش بازده تولید، نگرش آنان نسبت به خصوصی‌سازی فعالیت‌های کشاورزی مثبت‌تر گردد.

در مورد زمینه‌یابی خصوصی‌سازی کشاورزی از دیدگاه کشاورزان شمس‌آباد، با طرح پرسش‌های مختلف و ارائه گزینه‌هایی جهت انتخاب و اولویت‌بندی، نتایج به‌دست آمده نشان داد که کشاورزان پاسخگو، گزینه ارائه خدمات فنی و مشاوره‌ای را به عنوان اولویت اول برای واگذاری این فعالیت به بخش خصوصی انتخاب نمودند که پیشنهاد می‌شود اقدامات لازم در این خصوص توسط سیاست‌گذاران و برنامه ریزان و مسئولین ذی‌ربط صورت گیرد.

با استفاده از آمار تحلیلی جهت آزمون فرضیه‌های تحقیق حاضر، یافته‌های حاصل از بررسی روابط موجود بین متغیرهای تحقیق نکات مهمی را در راستای دست‌یابی به اهداف تحقیق بیان می‌دارد.

بررسی روابط بین ویژگی‌های شخصی کشاورزان با گرایش به خصوصی‌سازی کشاورزی نشان می‌دهد که بین متغیرهایی مانند: سن کشاورزان با گرایش به خصوصی‌سازی رابطه معنی‌داری وجود ندارد که این مورد با مطالعه اشرفی (۱۳۸۳)، در منطقه شمال غرب استان خوزستان، که بیانگر وجود رابطه مثبت بین متغیر سن با گرایش به خصوصی‌سازی می‌باشد، همراستا نیست. همچنین بین میزان تحصیلات، وضعیت مالکیت و میزان اراضی آبی کشاورزان با گرایش آن‌ها به خصوصی‌سازی رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

بین متغیرهای سابقه کار کشاورزی و میزان اراضی دیم کشاورزان و متغیر وابسته تحقیق (گرایش به خصوصی‌سازی) رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. با توجه به نتایج تحلیل رگرسیون انجام شده، نشان داده شد که میزان اراضی دیم کشاورزان به میزان ۰/۱۸ از تغییرات گرایش کشاورزان به خصوصی‌سازی فعالیت‌های کشاورزی را تبیین می‌کند و مابقی یعنی ۰/۸۲ باقی‌مانده مربوط به سایر عواملی که در تحقیق حاضر بررسی نشده‌اند می‌باشد.

پیشنهادها

- با توجه به اینکه کشاورزان پاسخگو در پژوهش حاضر، در مورد اولویت‌بندی واگذاری فعالیت‌های کشاورزی به بخش خصوصی، ارائه خدمات فنی و مشاوره‌ای را به‌عنوان اولویت اول مطرح نمودند، توصیه می‌شود که مسئولان مربوطه در خصوص واگذاری فعالیت‌های ترویجی که ارائه خدمات فنی و مشاوره‌ای را به همراه دارند به بخش خصوصی، پیگیری‌های لازم را مبذول دارند.
- برای حضور بخش خصوصی معرفی و حضور کارآفرینان، ارزیابی زمینه‌های سرمایه‌گذاری منطقه‌ای، محدوده عملیاتی و تعیین گروه‌های مخاطب از سوی سازمان‌هایی که به نحوی درگیر فعالیت‌های کشاورزی، ترویج و خصوصی‌سازی هستند، مانند: جهاد کشاورزی، سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، مرکز خصوصی‌سازی ایران و غیره هماهنگی‌های لازم به‌عمل آید.
- از نظر دارا بودن خصوصیات مطلوب برای مشاوران بخش خصوصی، دارا بودن خصوصیات همچون داشتن مدرک دانشگاهی و تجربه عملی ضروری می‌باشد. در این خصوص تشکیل تیم مشاوران که می‌تواند ترکیبی از افراد باتجربه سازمان جهاد کشاورزی، دانش‌آموختگان کشاورزی جوینای کار و افراد مجرب بومی باشد، پیشنهاد می‌شود.
- در مرحله شکل‌گیری بخش خصوصی در منطقه، گسترش همکاری با ساختار کشاورزی بخش دولتی در جهت هماهنگی فعالیت‌ها، تقویت مدیریت انعطاف‌پذیر و ارزیابی مستمر از کارکردها و تشخیص عرصه‌های جدید خدمات‌رسانی مانند انتقال فناوری‌های جدید، گسترش کشت و غیره پیشنهاد می‌گردد.

منابع

- اشرفی، پ. (۱۳۸۳). بررسی دیدگاه‌های خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی در منطقه شمال غرب خوزستان (دزفول، اندیمشک و شوش). پایان نامه دوره کارشناسی ارشد. اهواز: دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین.
- امیرانی، م. ظریفیان، ش. (۱۳۸۲). نقش سازمان‌های غیردولتی در روند ترویج و توسعه روستایی. ماهنامه جهاد. شماره ۲۵۷.
- پزشکی راد، غ. نعیمی، ا. (۱۳۸۹). تحلیل عاملی نگرش متخصصان بیوتکنولوژی استان تهران نسبت به بکارگیری گیاهان تراریخته. مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران. دوره ۲-۴۱، شماره ۲، ص ۲۰۲-۱۹۳.
- سایت مؤسسه دزفول شناسی. (۱۳۹۰). مونیوگرافی شهرستان دزفول. قابل دسترسی در: <http://www.dezfulshenasi.mihanblog.com/extrapage/1>
- شعبانعلی فمی، ح. کلانتری، خ. و اسدی، ع. (۱۳۸۷). مباحث نوین در ترویج و آموزش کشاورزی. وزارت جهاد کشاورزی سازمان تات، تهران: انتشارات خوشبین. جلد اول.
- Baxter, M. (1987). New development in agricultural extension: privatization of extension services is as good as extension by governments or educational institutions. *Journal of Extension*. Vol.3.
- Clark, J. (2002). *The State Popular Participation and the voluntary sector. NGOs States and Donors*, New York, Martins Press.
- Farrington, J. (1998). *Public sector agricultural extension: is there life after structural adjustment?* _ London: ODI, Natural Resources Institute.
- Farrington, J. (2000). *Non-Government organizations and the state in Asia*. First Published, London.
- Jiggins, J. Samanta, R.K & Olawoye, J.E. (2004). Improving women farmers access to extension services. In B.E. Swanson, R.P. Bentz & A.J. Sofranko (Eds.), *Improving Agricultural Extension: A Reference Manual*. Rome: FAO.
- Kidd, A. (1998). Towards pluralism in agricultural extension a growing challenge to the public and private sectors. *Journal of agricultural and rural development*. No: 1/98.
- Krejcie, R. V., Morgan, D. W. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities*. Educational and Psychological Measurement, 30. New York.
- Norman uphoff, Milton J. Esman, Anirudh Krishna. (2003). *Reasons for Success: Learning from Instructive Experiences in Rural Development*. Kumarian Press.
- Sanis, A.H. (2005). *Guideline for Monitoring the Impact of Structural Adjustment. Programs on the Agricultural Sector*. Rome: FAO, Economic and Social Development.

Attitude of Farmers toward Privatization of Agricultural

Narjes Kaboli , Gholamreza Pezeshki Rad²

Abstract

The present study to assess the Attitude' farmers of agricultural privatization Shmsabad. The survey aimed to achieve a fair system in this regard has been paid. This study was carried out through a survey method. The target population of this study include all farmers in Shmsabad of Dezful city (N=175). Though Krejcie and Morgan simply size table and ratio stratified randomized sampling method 120 people were chosen as the study sample. The data collected through questionnaire and analyzed was using SPSS software version 16. Cronbach's Alpha coefficient Value of questionnaire was 0.82-0.89. The results revealed that among farmers accountable, 21.1 percent negative attitudes towards the privatization of agriculture and 8 percent have a positive attitude. Analysis to determine the correlation between dryland farmers with the tendency to privatize agricultural land, and there is a significant positive relationship. The ability variable explained 0.18 of the shift towards privatization is having on farmers.

JEL: Q17, Q16, Q13.

Key words: privatization, agriculture, farmers, Shmsabad.

---

² M. Sc. Student and Associate Professor of agricultural extension and education , Department of Agricultural, Tarbiat Modares University
Email: Na.Kaboli@gmail.com